

debacchantur: abbas nescio quid acturus iter arripuit.

11. Quocirca Paternitatem vestram per Christum obsecramus, eorum partem, qui ad severiora et arctiora transire cupiunt, auctoritate vestra defendere velitis. Si vero abbas eorum ad vos venerit, pro vestra a Deo data auctoritate et sapientia, in pacem illum reducat, et ne filiorum sanctum propositam impediatur, admoneatis. Quod si praevenit, et recessit, rogamus, ut per praesentem nuntium litteras illi exhortatorias dirigatis, ne pertinaciter adversetur illis, imo potius opem conferat et opportunitatem, qui Christi Evangelio et Regulae beati Benedicti in veritate cupiunt obedire. Debet saltem abbas et monachi sui in hac re Aegyptios et Babylonios imitari, qui filios Israel in terram promissionis permiserunt utiliter repedare. Laban quoque Jacob, ob ejus obstinationem clanculum fugientem, post crudelem persecutionem ad patrem redire permisit. Neque vero desertores, sed provisores censendi sunt, qui locum, ubi peccandi libertas major est, relinquentes, tutius Deo famulari desiderant. Nempe Christus ipse deterere eos debet, qui Phariseos redarguit, eo quod nec ipsi intrent, nec alios intrare sinant. Notum siquidem omnibus est, quod Regula beati Benedicti, toto pene et communi, ut ita dicam, orbe monachorum, modum suum in omnibus prorsus amiserit et statum. Adeo ut nemo satis mirari potest, quod quis audeat coram Deo et Sanctis ejus promittere cum tanta solemnitate, quod ipse vel quotidie negligit, sive, ut verius dicam, compellitur non observare. Cadit profecto in eos quod ait propheta, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (Isa. xxix, 13)*: ut Apostolus ait, *Voce confitentur se noscere Deum, factis autem negant (Tit. i, 16)*.

12. Verum fortassis quia multi ita faciunt, frequens unus confert audaciam. Verum, quod dolens enuntio, fallitur, plane fallitur audacia monachorum: quia multitudo peccantium non facit impunitatem scelerum. Unde non impediendi, sed protegendi sunt qui regulam professionis suae cupiunt observare neque reprehendi qui idcirco festinant locum mutare. Neque enim Deus ex loco, sed locus eligitur ex Deo. Beatus quoque Benedictus liquido contestatur, quod in omni loco uni Domino Deo servitur, uni Regi militatur (*Reg. cap. 61*). In Collationibus Patrum Joseph eremita sufficienter edisserit, quod ille fidem suae professionis rectius servat, qui se ad eum locum contulerit, quo dominica fidei praecepta plenius adimplere potuerit (*CASSIANUS, collat. 17*). Et quidam: « Juvat nos sanctam opportunitatem appetere, qui adjutor est in importunitatibus, in tribulatione. » Illi vero, ni fallor, Pharisei vel haeretici judicandi sunt, qui nec timent, nec alios timere sinunt quod Veritas ait: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum aut Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum*. Si enim angelus de caelo evangelizaverit aliter quam evangelizatum est,

anathema sit. Aliter enim evangelizat quam Christus evangelizavit, qui angelicam pacem et regulam suae professionis observare cupientes impedire festinat. Quicumque vero ille sit refellendus summopere est, cum Veritas dicat: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te (Matth. v, 29)*. Nil **391** quippe molestius laeditur, vel cautius observatur in corpore, quam oculus: attamen cum impedit, spiritualiter est eruendus. Hoc est enim prudentem esse sicut serpentem, caput totum id est mentem, subducere ab omni fallacia, quae laedit animam.

13. Verumtamen propter scandalum infirmorum, qui minus sapiunt veritatem, rogamus Sanctitatem vestram, et omnes qui audire voluerint hanc petitionem nostram, quatenus inter abbatem Eboracensem et saepe dictos fratres studeatis retinere pacem. Postremo meminisse debemus quod Molismensium monachorum similis egressus Cisterciensis vitae perfectissimam normam, quam tota pene miratur Ecclesia, in primis instituit ac fundavit, quorum puritatis ingenium venerabilis memoriae dominus Hugo Lugdunensis archiepiscopus christiana pietate laudavit, sanctae Regulae renovationem et probatissimam integritatem fideliter adoptavit. Atque demum cum ad apostolicam notitiam aemulorum querimonia perveniret, domino Urbano papa secundo praesidente, mandatum decretale porrigitur, quatenus solo abbate reportato ad regimen abbatiae suae qui pariter exierat, nemo caeterorum, qui in plena observatione Regulae perseverare voluisset, impedimentum aut molestiam aliquam pateretur. Luce vero clarius est, quantum in eorum excellentissima conversatione totius Evangelii veritas elucescit. Prolixo et pene fastidioso sermone usi sumus: quia status monachorum caeterorum, qui fortassis haud placebit, iudicio sane designandus esse videbatur, ne, secus quam contigit, aemulorum divulgaretur iudicio. Valeat in Christo Sanctitas vestra.

EPISTOLA CDXCI.

FASTREDI ABBATIS CLARAE-VALLENSIS TERTII AD QUEM- DAM ORDINIS SUI ABBATEM

FASTREDUS indignus servus et abbas monachorum Clarae-Vallensium, N. abbati salutem in Jesu Christo, et spiritum majoris evangelicae paupertatis.

1. Relatu ejus, qui tam animae vestrae compatitur quam vos corporis appetitibus, notum nobis est, quod vos tam Regulae, quam exempli in monachorum vestrorum oculis exhibendi obliti, in hospitum domo mensam instruitis, desiderii vestris indulgentes, hospitibus deficientibus: et in vestitu et lectis magis divitem epulonem, quam pauperem Lazarum imitami, non recordantes poenam, quam Deum hujus vitae felicitatibus innixis minatur. Profecto, filii et frater, parum refert hoc habitu vestiri, ut inferno quis demergatur. Alio enim quocumque liberior patet via, et latior, qua ambulare potes. Quandoquidem vero Deus ad hunc te vocavit, in hoc incumbere, ne meritum perdas. Nunquam enim intra

claustrum aut monasterium decuit is habitus: quosque soles eo vestire, ea non sunt qualitate, quam nobis statuta nostra praescribunt. Cum enim monachi etymon sit solitudo et tristitia, quomodo solitario convenire possunt vestimenta sumptuosa, et mundi pompam redolentia? Et quomodo tristici quadrant laetitiae et exultationis vestigia? Sufficit, filii mi, monacho, quod sancto apostolo Paulo supererat, scilicet comedere quod naturam et vitam sustentare poterat, et vestimentum, quod corpus tegetet. Qui enim plus petit, potius Phariseus hypocrita nobis dicetur, qui vestitu honorem venatur, quam paupertatis evangelicae discipulus et imitator.

2 Non haec vita est, quam me et te docuit pater et praedecessor noster Bernardus felicitis recordationis; nec modus, quem nostri sacri Ordinis abbates et monachi sequuntur, qui nos pane ex avena confecto, et herbis sine oleo et abdomine coctis enutrientur, et fabis pisisque, ipso etiam Paschatis festo die: quae austeritas, vel similis in omnibus Ordinis domibus observatur. Et tu, quasi hujus Ordinis non fores, **392** cibos tibi procura delicatos et lautos, ut gulae facias satis? Si abbas, et tuorum regula et exemplum es, qui audes carnes lautas, pisces recentis, diversimode paratos, et panem extra monasterium a mulieribus coctum comedere? Non sine pudore dico, quod tamen dicendum, quod multi sunt in via Dei, subditi suo abbate, navigantes nauclero milites duce perfectiores: quodque tuo in monasterio multi reperiantur, qui eo tempore, quo tu horas noctis coenis opiparis et superfluis transigis, ipsi orationi vacant, et ad expiandas culpas et earum remissionem disciplinas sumunt. Quam procul abes, pater et frater mi, a socii nostri perfectione, qui ipso novitiatus anno obiit, quemque abstinentiae rigor ad finem usque comitatus est! Magna enim nausea captus, et ovi cocti desiderio affectus, indicare noluit (ne voluntatis et appetitus negati merito excideret) nisi ultimo vitae puncto, dumque jam animam ageret, abbate prius promittente, illum ad hoc desiderium explendum non adactum iri.

3. Abbas ergo in religione, homo ad ejus exemplum statuite, ubi est tuum meritum tali novitio comparandum? Si Christus praedicaturus jejunat; si Elias, ut curru igneo levaretur, jejunat; si Nini-vitae excidium suum jejunio redimunt; si Esther jejunio populum servat, et Assueri indignationem sedat; si sanctus Joannes Baptista totam vitam jejunio transigit ad viam Evangelio sternendam, et si haec via sancti incesserunt: quam tu tibi viam ad caelum sternis, tam diversam viam ingrediens? Gula primorum parentum nostrorum periit innocentia. Ebrius Noc pudenda detexit, et Loth incestum commisit, Postquam comedit, surrexit populus, et adoravit vitulum. Amon in convivio occisus est, ibi que Holofernes se neglexit. Comedens Balthasar mortis suae praenuntiam vidit scripturam. Et in convivio

(1148) Vide epistolam 345 et ibi notas.

denique, praeter naturalis illius Miraculi, quo majus inter mulierum-natos non surrexit, caput ostentatum est.

4. Quandoquidem ergo tot male perierunt, quomodo bene tibi potest succedere? In tui excusationem affers stomachi et capitis dolores, quodque communes cibi tibi officiant. Tota erras via, si credas monachum saecularium medicinas sequi posse (1148). Ad monasterium enim venimus, ut corpori incommoditates, et non commoda et voluptates quaeramus. Si sancto Paulo fortitudinem addebat infirmitas, quare domo medium tantorum honorum et causam exturbare niteris? Crede mihi, pater mi, saepius sanctum Bernardum pulvis ex farina confectas, addito oleo et melle, cum scrupulo edentem vidi ad stomachum calefaciendum. Dumque eum de hac austeritate accusarem, mihi respondit: « Filii mi, si monachi obligationem nosset, omnis bucella, quam edis, lacrymis irriganda foret. In hoc enim monasterium intramus, ut peccata nostra et populi depleamus; et panem, quem suis laboribus parant, comedentes, horum peccata comedimus, ut ea tanquam propria lugeamus. » Addebatque praeterea: « Nec sufficit monacho infirmitatem allegare. Sancti enim patres, majores nostri, valles humidas et declives monasteriis exstruendis indagabant, ut saepe infirmi monachi, et mortem ante oculos habentes, securi non viverent. » Si ergo sancti aegritudinis media inquirunt, quare tu illa indigas, ut laute habearis? et si ipsi medium hoc tantorum bonorum causa nobis accersunt, qua dispensatione tu monasterii bona, infirmitatis excusatione in corporis tui commoditates insumis et prodigis? Major est, frater mi, animae, quam corporis tui infirmitas. Si enim illa esset in Dei gratia, non tam debile esset corpus, nec adeo terrenis deliciis amicum. Emenda ergo et curiosos habitus, et exquisitas opulas devia. Quamvis enim venam non explorem, novi quo remedio tibi medendum sit: sique haec fraterna et a socio profecta admonitio non suffecerit, necesse erit, ut tanquam praelatus medicinam adhibeam.

393 EPISTOLA CDXCII.

PETRI DE ROYA NOVITII CLARAE-VALLENSIS AD C. PRAEPOSITUM NOVIOMENSEM.

Transactae vitae errores enumerat, et Clarae-Vallis optimam laudat institutionem.

Dilecto suo C. sanctae matris ecclesiae Noviomensis praeposito, forsitan annuali, si velit autem caelorum regi futuro in perpetuum, frater PETRUS, per misericordiam Dei Clarae-Vallis novitius, salutem in idipsum.

1. Moris est amicorum, quos jungit amor Christi, sed locorum separant intervalla, ut cum se videre non habeant, nec loqui sibi facie ad faciem, frequenter tamen pia in Christo memoria se respiciant, sibi que mutuis loquantur affectibus; secreta et amica voce cordis super alterutro inquirentes, et profundis apud Deum gemitibus orantes pro invi-

cem. Secundum hanc amoris legem, ni fallor, inquiris et tu aliquando intra te ipsum in secreto cordis. quid agatur apud me dilectum tuum; quæ mihi sit voluntas, quis status et habitus, quod desiderium. Et forsitan times amica pietate humeris meis, quos exiguos agnovisti, et debiles arbitraris ad hujus vitæ, quam elegi, portandum onus, et jugum sustinendum. Dilecte mi, trepidaverunt multi timore ubi non erat timor. Quia igitur in bono Jesu me diligis, non te oportet in hujuscemodi timere. Hæc enim Domini sunt, cujus jugum suave et onus leve. Ego autem cum sufficiens non sim ad expendendam multitudinem bonorum, quæ nuntiant animæ meæ per singulos dies corporis mei aures et oculi, tamen ad certificandum cor tuum de statu et desiderio meo, tuæ satagam signare Dilectioni pauca de Clara-Valle, de pauperibus Christi habitantibus in ea, de ordine et modo vitæ ipsorum, ad quos imitandos fidelibus anhelat suspiriis anima mea.

2. Primo siquidem omnium, describam tibi partem aliquam et modum veteris vitæ meæ: modum dico, si, ubi raro aut nunquam modus fuit, modum possim appellare. Volo autem ut id ad profectum tuum in hac descriptione diligentur attendas, de quot et quantis mortibus me jam eripuit Salvatoris benignitas, ipsumque glorifices, qui vere quemcumque peccatorem venientem ad se non eiecit foras. Si quid vero in me legeris, quod et in te fortuito deprehendas notabile, tuæ fideliter consulo fraternitati et salutis, ut id sine mora corrigere festines, dum licet, et nescis quid superventura pariat dies. Ego igitur, dilecte mi, dum essem Noviomi, et in fenestris domus episcopalis solus mihi sederem, frequenter etiam tecum, et cum aliis, considerata sæpius domus illius ordinatione, et notata, quæ se oculis ingerebat, ejusdem pulchritudine, heri nova, hodie veterascente: memoriam mentis et intuitum secreto deferebam ad ordinatissimam illam domum supercoelestem, cujus gloriosa, indeterminabilis, et sempe nova pulchritudo omnem transcendit hominis cogitationem. Ab hujus autem semita longe positus miser ego miserimum me videbam, qui scienter in latitudinem viæ pessimæ ambulabam. Per quam, nisi cura vigili fugiatur cito et irregressibiliter curritur ad domum longe aliam, domum scilicet doloris, domum extremæ et infuitæ turpitudinis, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, et cum verme qui non moritur, sempiternus ignis. O quam jure igitur sollicitus cogitabam, ne, sicut inceperat, me huc pertraheret amor mundi, per cujus ampla et stulta desideria lubricus et insatiabilis evagabar, adeo ebrius, ut pro viribus et licentia, in nullo meæ carnis reluctarer voluptati: hoc excepto, quod me sæpe recordabar et moriturum, et ex hujus sæculi labilibus gaudiis obstupescens pensabam æternorum mirabilia sæculorum:

3. Dum enim ad mensam domini nostri episcopi, civem nostrum, imo et hostem meum, in argenteis

vasis, de more, suaviter nutrirer, nec insalubriter quidem, quantum in vasiserat; dumque mihi manu corporis delectabiles legerem delicias: sæpe in eisdem vasis silenter legebam, manu scilicet cordis, longe alium cibum. Sed tu, dilecte mi, licet tibi satis affinitate recumberem, hunc me legere nesciebas. Quid igitur? nunquid dapes quotidie festivas aut inculpabiles scutellas redarguo? Nunquid liquorem illum, ejus et color blande ardebat oculis, et sapor dulce in palato respondebat, aut scyphos accuso argenteos? Absit. Non enim cibus erat in vitio, neque potus, neque etiam argentea vasa: sed in meo vase fictili latebant semina, unde spinarum surgentium graves introrsum sentiebam aculeos, ad auram quidem rerum exteriorum auditorum vel visarum excitatos. Sæpe itaque et in mensa, et extra mensam, silenter legebam in auro et argento, in tam pretiosa quam speciosa domus episcopalis supellectile.

4. Legebam etiam in plerisque aliis rebus mundi, quas ad concupiscendum intuebantur prædones oculi mei, mandatorum Dei transgressores. Legebam autem sic; Petre, quæ intueris, in quibus gaudes, vel gaudere appetis, de mundo sunt. Erit igitur quando non erunt: tu autem eris. Ubi eris, Petre? siquidem tu injurius crucis Christi, in qua sola gloriam non ambigis, in mundanis gloriari concupiscis certus tamen quod cum sua concupiscentia quotidie pereundo transit mundus: et homo, cum interierit, non sumet omnia, neque cum eo descendet gloria ejus. Petre, illam carnis tunicam vilissimam, quam tanti facis, ut pro ejus cura et desideriis, non solum tui, sed (quod majus et execrabilis est) obliviscaris etiam Dei, multo adhuc villiorem in brevi relinques vermibus, et putredini. In hoc ergo tui exitu, cujus horam nescis, nudatus carnis tunica, quo migrabis? cui occurreris? quid respondebis? ubi etiam, reponeris, donec redeas ad tunicam? redibis enim, et ipsam eandem vere iterum indueris: et resurges quidem, aut in vitam et gaudium, aut in mortem et luctum; et horum non erit finis.

5. O dilecte mi, hæc erat lectio, quam silenter et frequenter relegebam in cordis cubiculo: et præfatæ inquisitiones multoties spiritum meum pene ab omni disjungebant lætitia. Nec mirum. Me etenim arguebat conscientia, quod in omnibus viis meis de nostro Salvatore meum fieri damnatorem promererer, cum etiam in his, quæ ad cultum ejus pertinerent, ipsum offendere non vererer. O quam mira, o quam audax et insana præsumptio! Certus eram Dominum justum esse, et potentem in inferno me perdere: et hoc timens, non cessabam tamen ipsum offendere. Ego quidem, ut pars mea esset Dominus, clericatus receperam sacramentum; sed enormitas vitæ meæ ab ipsa re sacramenti me fecerat alienum. O quam mira ergo, o quam stulta et impudens elatio! Eloquia Domini, eloquia casta: et ego hæc de pectore incesto proferre et enarrare præsumebam per os pollutum et dolosum, sciens Dominum dixisse per-

catori: *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? (Psal. XLIX, 16.)* Hæc eadem eloquia divina, si quandoque quacunque alia de causa, præter solum Dei amorem et honorem, legendo vel cantando, pronuntiarem in ecclesia, me sciebam certissime sacrilegio alligari, qui cultum Deo debitum offerebam vanitati. Non eram igitur servus Christi, cum hinc dicat Apostolus: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem (Galat. I, 10);* hinc propheta: *Deus ossa eorum dissipabit, qui hominibus placent (Psal. LI, 6).* Sæpe vero ut placerem hominibus, sive mihi, non Deo, mea erat præcordialis, et, ut verius dicam, vecordialis intentio.

6. Ego itaque servus nequam, ut quid, vel qua fronte in agro Dei terram occupabam, qui revera radix amara, utilis nulli, quam pluribus inutilis, sed inutilior mihi, nullum nisi amaritudinis fructum germinabam? Quod enim viventibus exemplum, vel quod pro defunctis solvebam sacrificium, de quorum victimis comedebam adipem, et bibebam vinum libaminum? Rerum siquidem ecclesiæ, quocumque me velamine palliare, detractor et prædator eram, et expensor earum in rebus pravis. O quam prava Deoque odibilis hæc mea perversitas! Audieram enim beatum scripsisse Hieronymum: « Quicumque rebus Ecclesiæ abutuntur in aliis rebus, peccatum incurrit redimentum mendacium, et peccatum sanguinis Salvatoris. » Quia igitur tam in his, quam in aliis multis, reus eram abusionis et rapinæ, sæpe cum ad aures meas insonaret Apostoli illa vera et timenda propositio: *Raptores regnum Dei non possidebunt (I Cor. VI, 9, 10),* in corde meo quasi respondendo, murmurabat illa plena timoris, plena doloris, et pudoris festinata conclusio: Ergo ipsi rapti et conclusi cum immundis spiritibus, sine fine gehennæ cremabuntur incendio! Festinatam dixi conclusionem, tum pro lege argumenti, et illationis cito factæ, tum maxime quia dies Domini in qua hoc futurum est velociter appropinquat; unde scriptum est: *Adhuc modicum, et movebo cælum et terram (Agg. II, 22);* et alibi: *Dies magna et amara valde, et velox nimis: tribulabitur ibi fortis (Sophon. I, 14).* Quocirca mirum non erat, si hoc et alia multa similia me reddebant sollicitum et pensantem; qui etiam recordari non poteram ab infantia me vixisse vel per momentum temporis, in quo non essem operatus vel rapinam, vel aliud opus mortis. Valde etenim diligebam congressus et conventus vanitatis, spectacula, jocos, otia, verba apta risui, non fructui: raro verum dicere, plurimum mentiri; jurare, perjurare, favere, adulari: et similia: quæ cuncta ex quodam communi et assiduo usu, facie tenus non peccata reputabam, sed quasi quasdam societatis affectatæ et mundanæ probitatis facetias. Sciebam tamen hæc eadem, cum inter Deum separent et hominem, vanitates esse et insanias falsas. Majora taceo, cordis videlicet elationes, æmulationes odia, dissen-

siones, detractiones, turpiloquia. Taceo pessima cogitationum et operum luti et lateris, in quibus occulte et pessime occupabar, totus lutum, qui per singula momenta, quantum in me erat, ex operibus meis ad æternæ mortis properabam supplicium. Sed misertus mei Pater misericordiarum, me tandem visitavit, et traxit ad Filium.

7. Vides ergo, quanta jam fecerit animæ Pater bonus, qui misericorditer ereptum de fluminibus Babylonis, misericordius locavit in Clara-Valle apud fontes Salvatoris. Clara-Vallis enim, etsi secundum speciem loci sita sit in valle, tamen fundamenta ejus in montibus sanctis, cujus portas diligit Dominus super multa tabernacula Jacob. Gloriosa dicta sunt de ea: quia in ea gloriosus et mirabilis Deus gloriosa operatur mirabilia. Ibi enim veteres insani redeunt ad cor; et licet homo eorum exterior corrumpatur, interior tamen renascitur, et, ut verbis utar Apostoli, *renovatur de die in diem (II Cor. IV, 16),* in eum qui secundum Deum creatus est hominem (*Ephes. IV, 24*). Ibi superbi humiliantur, ibi paupertantur divites, ibi pauperes evangelizantur, et peccatorum tenebræ transmutantur in lucem. Ad hanc igitur domum a finibus terræ ingens licet beatorum pauperum convenerit multitudo, de regionibus congregata et nationibus, horum tamen cor unum et anima una est, ut de hac domo specialiter dici possit: *Ecce alienigenæ et Tyrus, et populus Æthiopum, hi fuerunt illic (Psal. LXXXVI, 4).* Jure igitur habitatio est in ea lætantium omnium, non inani lætitia. Perennis enim lætitiæ, et suæ ad cælos ascensionis jam cœptæ certam spem habent, quam in Clara-Valle invenerunt. Scalam Jacob, et angelos in ea, alios quidem descendentes, qui sic provident illorum corporibus, ut non deficiant in via: alios vero ascendentes, qui sic regunt eorundem animos, postmodum cum ipsis gloriantur et corpora.

8. Ego autem, quanto diligentius de die in diem intueor, tam beatæ vitæ pauperes, tanto credo eos perfectius per omnia Christum sequi et sapere, et certis conjicio indicis, in omnibus quæ agunt, veros ministros Dei apparere. Nam dum vacant orationi, in spiritu et veritate Deo loqui, et tum exsecrata et amica apud eum locutione, tum ex humili modo se habendi, plane apparent Dei esse familiares et amici. Dum vero manifestius laudantes Deum psalmodiæ sunt intenti, quam purus sit et quam fervens in id ipsum affectus mentis, ostendit eorum omnis corporis status, in omni timore et reverentia sanctitatis: ostendit et ipsorum distinctio morosa, et in psalmis modulatio, quam dulcia faucibus suis eloquia Dei, super mel ori suo. Dum eos itaque attendo, diurnis horis nocturnisque vigiliis ab ante medium noctis, usque ad primam diei, facto breviter intervallo, tam sancte, tam infatigabiliter psallentes: mihi quidem paulo minus ab angelis, sed plus multo videntur quam homines. Quod autem sunt hujus tam continuæ, tam alacris, et tam semper recentis tolerantia,

quod tanti sunt fervoris et meriti, non humanae potentiae, sed muneris est divini. Dum vero sunt in lectione, leniter haurire videntur et affluenter quidem aquas Siloe cum silentio fluentes, et in vitam salientes aeternam. Illorum vero dispositio et habitus demonstrant, omnes eos esse unius magistri discipulos, docentes in eorum cordibus, et dicentis: *Audi, Israel, et tace* (*Prov.* 1, 5). Tacent enim et audiunt, et sapientiores fiunt: quoniam audiens sapiens sapientior erit.

9. Dilecte mi, quid hos tam beatæ vitæ pauperes credis videri vel dici posse, quando manuum suarum inhærent laboribus, quando eunt ad opera, vel redunt? in quibus omnibus constat, eos non suo duci spiritu, sed divino. Certe tam patienti animo, tam placido et immobili vultu, tam sancto et suavi ordine cuncta peragunt, ut et si sese plurimum exerceant ad opera, vix tamen vel moveri perpèduntur, vel gravari in aliquo, quantumque sint labores. Unde manifestum est, in ipsis illum sanctum operari Spiritum, qui disponit omnia suaviter: in quo et ipsi recreantur, et quiescunt etiam laborantes. Horum siquidem pauperum alios episcopales, alios consulares, aliarumque dignitatum et multæ scientiæ viros illustres, et juvenes egregios audio exstitisse: sed nunc, per Dei gratiam, omni apud eos acceptione personarum emortua, quanto quisque se putavit in sæculo altiore, tanto se in hoc grege minorem minoribus, et abjectiorem reputat per omnia. Eos itaque dum intueor in hortis cum sarculo, in pratis cum furca vel rastro, in agris cum falci-cula, in silva cum securi, in aliis laborum locis cum aliis operum instrumentis; dum et ego respiciens quid fuerint, considero præsentem eorum statum, opera, instrumenta, personas abjectas, vestimenta imcomposita et vilia: iudicio quidem exterioris oculi videntur mihi non homines, sed gens stulta, muta siquidem et elinguis, opprobrium hominum, et abjectio plebis; sanus autem et fidelis intellectus in corde asserit mihi, horum vitam in Christo esse absconditam in cœlis. Inter quos gaudeo equidem me videre Gaufridum Peronensem, Raynaldum Morinensem, G. de Sancto-Audomaro, Waltherum de Insula, quos ego cunctis veterior in veteri agnovi homine: sed nunc in ipsis, Dei gratia, illius vetustatis nec vestigium perpendo remansisse. In veteri homine novi eos exaltato corde, elatis oculis ambulare in magnis et mirabilibus super se: nunc autem video ipsos sub misericordii manu Dei humiliatos incedere in parvis et in mirabilibus infra se. In veteri homine novi eos sua secum sepulcra deferentes exterius dealbata, sed intus plena ossibus mortuorum: nunc autem credo eos ferre vasa Domini, quæ etsi exterius appareant despicabilia, intus tamen plena sunt speciebus celestium odoramentorum. Quando igitur hæc omnes societas ad solitum laborem et progreditur et redit, gradatim quidem et simpliciter, unus post alium, quasi acie directa et armis pacis humiliter armata; nonne Angeli Dei

hanc videntes taliter incedentem, et ad Christum noviter conversam de tenebris, præ admiratione et gaudio jure concinunt: *Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna?* (*Cantic.* vi. 9.) etc. Terretur autem exclusus diabolus, et supra modum dolet, videns (quod utinam semper videat et doleat) horum resurrectionem, regni sui ruinam esse non modicam. Ergo armatur et ipse quanto potest acutiori malitia; ut quos ultra tenere non potuit mundi hujus blandimentis, eos acrius persequendo, subtilioribus impugnet et implicet argumentis. Non tamen prævalebit inimicus. Ipsi enim altissimum posuerunt refugium suum, crucem Christi, dilectam suam, quam fideli desiderio amplectantur et bajulant, salvandorum spem unicam.

10. Item, dilecte mi, quid credendum putas super eisdem pauperibus in tempore mensæ, in continentia et habitu? Tunc temporis nec Deum videre credo quod displiceat, nec hominem quod debeat accusare. Ibi siquidem adeo modeste, adeo sancte se habent, ut, quod sunt, appareant homines justi et timentes Deum. Hinc attente suscipientes spirituale et præcipuum ferculum, verbum vitæ, quod semper esuriunt: hinc reverenter edentes et bibentes alia bona Dei, quæ sibi sunt apposita; non exquisitas delicias, sed labores manuum suarum, legumina scilicet et pulmenta. Potus est eis cerevisia: si hanc non habent, gaudent aqua simplici. Raro autem utuntur vino, et hoc mixto cum aqua plurima. Reddentes itaque debitum corpori, non gulæ, non ventri, comedunt et bibunt; sed tantum indigentia naturali, et Deo, scientes scriptum, *Esca ventri, et venter escis. Deus autem hunc et has destruet* (*1 Cor.* iv, 13): quoniam regnum Dei non est esca et potus sed justitia et pax et gaudium (*Rom.* xiv, 17), in quibus versatur tota eorum voluntas et studium. Magistrum enim et totius vitæ suæ dicitricem habent obedientiam: quam adeo fideliter sequuntur ad omnia, ut nec unam quidem diei siue noctis prætermittant particulam, quæ non sit apud eos obedientiæ et divino cultui mancipata. Unde et ego fideliter credo, eos (ut taceam quæ majoris sunt meriti mercedis) non solum in singulis passibus quos faciunt, sed etiam in singulis manuum suarum motibus circa injuncta opera peccati remissionem consequi, vel augmentum coronæ in vita aeterna. Qui si forte cadant aliquando, quod omnino vitare non possunt, dum portant carnem fragilem, non tamen colliduntur, quia Dominus supponit manum suam.

11. Ecce habes pauca illa, dilecte mi, quæ de pauperibus Claræ-Vallis in hujus epistolæ præmissis tuæ promissa sunt dilectioni. Plura restant meliora et optima, ad quæ describenda cum sufficere non valeam, quæ dicta sunt in præsentiarum sufficientium. Meum vero desiderium est, quatenus præfatis pauperibus in Christo merear adjungi corpore et spiritu, ut adjutus eorum suffragio, et fructuosius poenitentiam agere, et fiducialius habeam clamare ad

Domini: *Domine, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam. Eripe me de inimicis meis, Deus meus* (*Psal.* cxlii 9, 10) *Ad te, Domine levavi animam meam; Deus meus, in te confido, non erubescam* (*Psal.* xxiv, 1, 2): et his similia. Ego autem probor adhuc, et per gratiam Dei ad horum pauperum regulam institutor et vitam: ut dum eis adjunctus fuero, una cum ipsis noverim vigilare et solummodo somnare in spiritu. Vigilanti enim promittitur regnum, et qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. In qua ego particeps ipsius, et te, et totam Noviomensem ecclesiam, dominam scilicet et matrem meam, per misericordiam Dei feliciter aeternam videam cum Christo, et regnare. Amen. Valete. Domino volente, proxima Dominica post Ascensionem Domini, suscepturi sumus nostræ professionis armaturam, per gratiam et benedictionem Jesu Christi, quam meritis Matris suæ, vestrisque precibus nobis dignetur concedere idem ipse Jesu Christus. Amen. Iterum valete, et memento novissima tua, et miserere animæ tuæ.

398 EPISTOLA CDXCIII (1149).

CAPITULI GENERALIS NIGRORUM MONACHORUM AD ADRIANUM IV.

De amovendo abbate Latiniacensi.

Amantissimo patri et domino Adriano sanctæ Romanæ Sedis summo pontifici, humilis conventus abbatum sub Remensi archiepiscopatu, in uno spiritu ad Dei honorem coadunatus, sinceræ charitatis obsequia, et pia orationum suffragia.

Quoniam vestra Sanctitas adest in ecclesia plebis, et in cathedra seniorum sublimari meruit, ut clavibus beati Petri vobis speciali gratia collatis, quæ liganda sunt ligare, et quæ solvenda solvere debeatis: deliberationes nostras, secundum quod zelus domus Dei urget nos, ante Sedem justitiæ humiliter effundimus, et lamentabiles ærumnas sive ruinam Latiniacensis monasterii vestro moderamini notificamus. Homo ille qui sub nomine pastoris præfati monasterio præesse videtur, non solum non prodesse, imo plurimum obesse probatur: quoniam subditos ad normam religionis minime dirigit, et ignominiose vivens, plures ex illis exemplo pravæ vitæ commaculat et inficit. Quod satis constat non solum ex eo quod per urbes Franciæ infamis habetur, sed etiam ex eo quod quidam ex fratribus consortium ejus tanquam lethale contagium perhorrescunt, et in aliis monasteriis sub legibus monasticis professionis religiosæ conversantur. Proinde illa Latiniacensis ecclesia, quondam celebris et famosa, eas videtur derelinquere, sicut umbraculum in vinea, et sicut turgurium in cucumerario. Quoniam igitur super his non possumus non dolere, et tamen non est nobis licitum in alienam messem falcem immittere; ve-

(1149) Hæc epistola scripta est circa annum 1155 adversus Godefridum se Gaufridum abbatem, de quo in notis ad epistolam 231.

(1150) Hinc patet, capitulorum generalium ordinis S. Benedicti originem ad innocentium referantur.

PATROL. CLXXXII.

strum est autem infructuosam arborem, ne terram occupet, succidere, et eam, quæ fructum ferat, inserere: precamur exhortantes vigilantiam vestram, quatenus auctoritate qua præeminetis, et sapientia qua polletis, adversus pestem, quæ ut cancer serpit, talem sententiam proferatis, cui nequaquam resistere prævaleant portæ inferi, et per quam ora blasphemantium obstruantur, et in portis filiæ Sion laudationes Domini annuntientur. Valete, et collectionem nostram, quam beatæ memoriæ Innocentius papa privilegio apostolicæ auctoritatis confirmavit (1150), et vos per apostolicam benedictionem corroborate.

EPISTOLA CDXCIV.

FORUMDEM AD ALEXANDRUM III.

Amantissimo patri et domino ALEXANDRO, sanctæ Romanæ Sedis summo pontifici, humilis conventus abbatum sub Remensi archiepiscopatu in uno spiritu ad honorem Dei congregatus, sinceræ charitatis obsequium, et debitam cum omni subjectione reverentiam.

1. Confiteantur Domino misericordiæ ejus, quoniam cum in initio vestræ electionis sive consecrationis, navis sanctæ Ecclesiæ universalis, quæ soli beato Petro specialiter commissa est, certam non habens stationem, hinc inde adversis fluctibus concuteretur, et adeo periclitaretur, ut præ magnitudine periculi Salvatorem quasi dormientem suscitarem, clamantes cum beatis discipuli, *Domine, salva nos, perimus* (*Math.* viii, 25); clamor noster introivit in aures ejus, qui salvat a pusillanimitate spiritus et tempestate, et statuit procellam in auram, et deduxit nos in portum quem volebamus. Volebamus autem, et ad hoc anxii suspirabamus, ut jam non esse discidium: sed extincto errore perniciosissimo, ad serviendum Domino, et ad solam vestram beatitudinem honorandam, sedentem utique in cathedra Principis Apostolorum, reges et populi congregarentur, et convenirent in unum. Quoniam igitur jam nequaquam omni vento doctrinæ circumferimur, nec audimus seductores dicentes, Ecce hic, aut ecce illic; sed illi firmissimæ Petræ, super quam Pontifex pontificum suam fundavit ecclesiam, immobiliter adheremus: in nostris necessitatibus, sub tutela vestri apostolatus confidenter confugimus, postulantes humiliter, ut si qua sunt in domo Dei salubria, clavibus beati Petri confirmetis; si qua noxia, repellatis.

2. Et, ut de multis taceamus, unum est quod nos præcipue discipulos beati Benedicti in illa quiete, quam sub vestra Sublimitate habemus, non parum perturbat, videlicet quod Latiniacensem ecclesiam, olim in sanctitate et religione florentem et copia rerum affluentem, modo non sine lacrymabili mœnore aspicimus ab illo statu dejici et in pomorum custodiam redigi. Homo enim qui sub nomine pa-

dam: quorum primum fuisse videtur Suessionense, ad cujus abbates Bernardus scripsit epistolam 91. Magnos conventus vocat Petrus Venerabilis, supra in epistola 229, n. 30.

storis ecclesie prænominate præesse videtur, non solum non prodesse, imo plurimum obesse probatur, quoniam subditos ad normam religionis non informat, verum etiam ignominiosam et infamem gerens vitam, miserabiliter scandalizat, et secum in perditionem præcipitat. Et quia non est qui reclamet, in tantam impudentiam jam erupit, ut quemdam ex fratribus, sui sceleris complicem et conscium, aliis præfecerit, et Priorem domus constituerit. Exinde quam immanis lues gregem Domini corrumpat et nterimat, eos scribere supersedimus. Id enim vestra prudentia melius novit. Denique super his malis dudum scribentes apud prædecessorem vestrum, elicis memorie papam Adrianum, lacrymabilem querimoniam exposuimus: et ut lamentabili ruina prædicti monasterii finem imponeret, devote suggestimus. Qui prudenter intelligens quia ita oportet fieri, missis litteris ad venerabiles episcopos, Alanum Antissiodorensis, et Theobaldum Parisiensem, præceptum fecit, ut in præsentia religiosorum abbatum rem diligenter discuterent, et secundum quod dignum esset, apostolica auctoritate determinarent. Cumque die præfixo Latiniaci jussioni domini Papæ parati essent obtemperare; ille non abbas dicendus, non satis conscientie fidens et iudicium subterfugiens, protulit in medium litteras, nescimus qua calliditate aut subreptione emendicatas, in quibus auctoritate domini papæ prædicti Adriani videbatur interminari, ne ipse abbas, utpote filius Ecclesie Romanæ, a prædictis episcopis aliqua ratione sive iudicio fatigaretur, sive gravaretur. Ita negotium ex tunc indiscussum remansit.

100 3. Propterea, venerabilis Pater, adhuc vi-perea pestis, adhuc ut cancer serpit; et fama mali, veloci mobilitate vigens, per urbes Francie crebre-scit. Quoniam igitur videntes legum Ordinis prævaricantes morore tabescimus, et tamen in alienam messem falcem mittere prohibemur; vestrum est autem arborem infructuosam, imo malos fructus

(1151) Incertum quis ille A. scriptor hujus epistolæ, quæ inter Bernardinas Coloniae nuper edita est ante eam, quæ in hac editione est epistola 328. De Reatinensi monasterio supra ad epistolam 201.

S. BERNARDI CHARTÆ.

(Edit. Mabill., passim.)

I

PRO ABBATIA DE TRUNCO-BERENGARII.

Bernardus abbas Claræ-Vallis, omnibus præsentem paginam inspecturis.

Contigit abbatem Trunchiniensem (1152) et Balduinum de Wasia pro determinanda controversia eorum Romam ituros, per nos transitum facere. Quorum causam eum audivimus, eorum labori et

(1152) Erat tunc Gosvinus abbas Trunchiniensis juxta Gandavum monasterii, ex cujus autographo hæc schedula eruta est.

facientem succidere, et eam quæ fructum bonum ferat inserere: precamur exhortantes, quatenus secundum potentiam quæ præeminetis, et secundum sapientiam qua polletis, adversus iminentem perniciem sententiam proferatis, adversus quam non prævaleat portæ inferi, et per quam repressis blasphemantium linguis, ora laudantium nomen Domini in hoc opere vestro aperiantur. Valet et in benedictionibus dulcedinis dexteram apostolicæ majestatis super nos extendite.

EPISTOLA CDXCV.

AD ABBATEM REATINENSIS MONASTERII SS.

Dilectissimo ac venerabili domino, Dei gratia SS. Reatinensis monasterii abbati, A. (1151) suus, consolationem Spiritus paraclæti.

Litteras Dilectionis tuæ, nimium breves et succinctas, debita veneratione suscepi, et a verbis tuis formidavit cor meum. Cum enim legerem in capite, « Patri domino venerabili abbati, » quia nihil mihi conscius sum, fateor, aliquantulum erubui, et cogitabam, qualis esset illa saluti. Quis enim ego sum, aut quæ domus patris mei? Ego sum puer parvulus, ignoraas introitum et egressum meum. Infelix ego sum, qui cum nihil sim in conspectu Dei, magnus tamen sum in oculis vestris, cui de opinione aliquantulum, de veritate nihil constat. Utinam litteræ vestræ tantum habuissent veritatis, quantum habuerunt falsitatis. Quamvis nemo mentiens iudicandus est, qui dicit falsum quod putat verum: quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. De cætero, si quid valent apud fontem misericordiæ preces pauperum, confidimus in Domino, quod prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum. Precamur et nos ardorem fidei vestre ut in sinu memorie vestræ nos habeatis, quando in tabernaculum ejus introibitis, quando adorabitis in loco ubi steterunt pedes ejus. Angelus Domini custodiat introitum tuum, et exitum tuum, domine venerabilis ac charissime pater.

habebat, rogatu nostro eidem ecclesie concessit. Idem sic sensit Simon episcopus Tornacensis.

II.

PRO LUXOVIENSI ET SANCTI-APRI MONASTERIIS (1153).

Hæc est compositio inter Luxoviensem et Sancti-Apri abbates, de ecclesia Galdonis-Curtis

Ego BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, cui dominus papa (1154) causam Luxoviensis et Sancti-Apri abbatum commisit decidendam (1153) eidem causæ per concordiam hoc modo finem imposui. Statutum est ut illi de Sancto-Apro universam decimam Galdonis-Curtis-habeant; ipsam vero ecclesiam et omnia, præter decimas, ad eam pertinentia Luxovienses possideant, remittentes si quid juris habuerunt in ecclesia Bolonis-Villæ, quam tenebant illi de Sancto-Apro. Omnes autem annuales census, quos ecclesia Galdonis-Curtis debet tam episcopo quam ministris ejus, illi de Sancto-Apro singulis annis ex integro persolvant. Hoc autem factum est consilio venerabilium Godefridi Lingonensis et Hattonis Trecensis episcoporum, et aliorum religiosorum vivorum, qui ad hoc ipsum acciti sunt a nobis, quorum nomina sunt hæc: Guillelmus abbas Sancti Martini Trecensis, Balduinus abbas Castellionis, Stephanus abbas Trium Fontium, Balduinus abbas Cristæ, Guido abbas Chari-Loci (1156).

III.

COMPOSITIO FACTA INTER HUGONEM EPISCOPUM ET WILHELMUM COMITEM ANTISSIODORENSEM (1157).

100 4. In nomine sanctæ et individue Trinitatis ego BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas.

Cognita, quæ inter Hugonem episcopum Antissiodorensis et Wilhelum comitem Nivernensem emer-serat discordia pro quibusdam querelis, quæ inter eos agebantur, Antissiodorum veni, et pari amborum consensu at voluntate querelas ad concordiam redactas feci terminari hoc modo. In bosco, qui dicitur Brueria (*La Bruière*) Episcopi, faciant communiter episcopus et comes haïam, factamque communiter custodiant: ita quod singuli singulos ministros ejus custodiæ deputabunt, et uterque ab ambobus fidelitatem excipiet; erique in sacramento eorum, quod nullus homo sive animal in haïa per occasionem capiatur. Forifacta haïæ communiter percipientur: quæ etiam forifacta hac ratione determinantur. Porcus, ovis, vaccæ, cum lascivientes fugiunt tauros, si in ea deprehensæ fuerint, nihil emandabunt. Boves, vaccæ equi, asini, capræ et similia animalia, si sine custode in ea inventa fuerint, pro singulis singuli denarii persolventur. Si custos adfuerit, tres solidos pro se emendabit. Pro pecudibus nihil exigetur. Si homo ligna cædens in ea inventus fuerit, quindecim solidis emendabit; incendium faciens sexaginta. Itaque prædicta fori-

(1153) Ex authent. Sancti-Apri. Scripta anno Christi 1140.

(1154) Scilicet Innocentius II.

(1155) Luxovio tunc præfuisse videtur Joceranus; monasterio autem Sancti-Apri Petrus, an Durandus?

facta haïæ nunquam excedent prænominate summas. Haïa non extendetur in latum ultra quadraginta perticas arpennales. Si autem eandem haïam contigerit aliquando, seu vetustate, seu aliqua occasione, ad id devenire ut non sit; si eam simul ibidem reparare voluerit, licebit; quod si noluerint, terra remanens, sive culta sit, sive inculta, ad dominium episcopi revertetur. Omnia alia forifacta, quæ extra haïam fient sine parte comitis, episcopi sunt.

2. Statutum est de clericis, ut omnino a potestate comitis liberi et immunes existant: ita quod nec aliquid juris vel dominationis in eos ex aliqua occasione comes exercebit, nec rebus eorum, ubicunque sint, manum aliquo modo mittere sibi, vel alicui ministrorum suorum licebit. Quod si in aperto latrocinii forifacto clericus fuerit deprehensus, absque omni clericali ordinis injuria seu indignitate episcopo, vel ejus ministris reddetur: ac deinceps, siquidem contra ipsum a comite vel ejus ministris aut hominibus expostulabitur; episcopus eis, quantum jus et ratio dictaverit, de eodem faciet satis.

3. Teloneum civitatis et suburbiorum ejus, quia episcopo et comiti commune esse constat, si aliquod forifactum inde commissum fuerit, episcopus capitale suum per se recipiet, cum ea lege qua quisque vivit: et comes pro forifacto sexaginta solidos. S telonearius comitis, seu aliquis clientum, primus ceperit eum, qui capitale episcopi abstulit, capitale suum cum ea lege episcopo reddere faciet: et si per ejus incuriam cum eodem capitali evaserit, ipse pro illo episcopo de capitali et lege evaserit.

4. Servientes episcopi, et quotquot erunt de familia ejus, nunquam justitiabunt se per comitem. Omnia forifacta claustrorum, videlicet claustrum Sancti Stephani, et claustrum Sanctæ Mariæ, et claustrum Sancti Eusebii; et Sancti Petri, et Sancti Amatoris, ei ea quæ claustris continentur, juris episcopalis sunt, nec aliquam in eis exercere poterit comes potestatem, nec pro aliquo forifacto cujuslibet hominis res, quæ in claustris sunt, in suam transferet potestatem. Si aliquis laicus deprehensus fuerit in claustris in latrocinio, cum una quacunque veste sua pro justitia faciendâ comiti reddatur. Extra claustra autem quicumque laici latrones deprehensi fuerint, e ipsi et res eorum comitis sunt, exceptis illis rebus, quæ in claustris nominatis continentur, quæ propriæ ad episcopum pertinent.

5. De terris censualibus manifestum est, quod nunquam licet comiti vel homini suo eas, quæ de fundo sunt episcopi, acquirere, nisi per episcopum, nec etiam aliquam decimam. Bannum comitis observabunt tribus diebus omnes, tam clerici, quam laici, qui in claustris morantur: quibus transactis, libere,

(1156) Huic chartæ appensum erat sigillum, sed contritum est.

(1157) Epist. 426 edit. 1690, 429 edit. 1729, 464 in novissima Parisiensi curis Gaume fratrum. EDIT.